

Ключевые слова: экология культуры, би-, полилингвальная личность, поликультурный социум, языковая культура, билингвизм, поликультурный регион, аутентичная речь, этнокультурное образование, ревитализация культурного наследия российской цивилизации.

Khil'ko N. F. Language Culture and Education in Maintainance of Etnokul'turnogo of Legacy of Siberian Ukrainians in Conditions Bilingvizm

In article the main methods and approaches to preservation of language culture as parts of an ethnocultural heritage of the Siberian Ukrainians are stated. Problems of reconstruction of language, overcoming of its russification and „osibiryachivaniye” in a context of a revitalization of a cultural heritage of Ukraine as a part of the Russian civilization in special conditions of Omsk Priirtyshje are presented.

Key words: culture ecology, bi-, polilingvalny personality, polycultural society, language culture, bilingvizm, polycultural region, authentic speech, ethnocultural education, revitalization of a cultural heritage of the Russian civilization.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Крутій О. Л.

УДК [37.091.33:316.77] (091) (477)

О. О. Хомич

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В УКРАЇНІ

XXI століття можна з впевненістю назвати „епохою інформації”, адже ще в кінці XX століття роль інформації безперервно зростала і набувала найважливішого значення у розвитку суспільства, в прогресі економіки, науки, техніки і культури. XXI століття – „століття глобального інформаційного суспільства”, у якому освіта, знання, інформація і комунікація складають основу розвитку і благополуччя людської особистості.

В наш час для кожної людини очевидна необхідність навичок сприйняття інформації, уміння вірно розуміти значення аудіовізуальних образів, і, як наслідок, більш компетентно і вільно поводитися з інформаційними потоками і орієнтуватися в них. Все це здатна забезпечити медіаосвіта, ресурси якої вже давно використовуються в Європі і в усьому світі. Проблема медіаосвіти в Україні постала нещодавно.

Причина актуальності медіаосвіти полягає в тому, що інформаційна революція та глобалізація зробили наше сприйняття світу значною мірою залежним від того, як його подають медіа. На жаль, останні належно не відреагували на зростання відповідальності: матеріали часто погано перевіряють, вони містять елементи маніпуляції та підтасувань. У цих умовах медіаосвіта – шлях до того, щоб людина дістала змогу самозахиститися від недобросовісної медіа інформації [4, с. 8].

Метою статті є визначення особливостей становлення медіаосвіти в Україні.

Термін „медіа” походить від латинського „medium” (засіб, посередник), „media” (засоби, посередники) – позначають технічні засоби створення, зберігання, поширення, сприйняття інформації та обміну її між автором повідомлення і масовою аудиторією, і в сучасному світі повсюдно вживається як аналог терміна ЗМК – засоби масової комунікації.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп’ютерно-опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Вважається, що вперше термін „медіаосвіта” вжито 1973 року на спільному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації. Втім деякі науковці вказують, що першу навчальну програму з медіаосвіти розробив канадець М. МакЛюен 1959 року, а її активне застосування в навчально-виховному процесі розпочалося в 60-х роках ХХ ст. у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції. Попри те, що теорію та практику медіаосвіти в світі розробляють уже протягом тривалого часу, остаточної визначеності стосовно цього терміну ще немає [4, с. 6].

Перебуваючи у складі СРСР, Україна до 1992 року була у загальному руслі медіаосвітніх теоретичних концепцій того часу. У 1960-х-1980-х тут домінувала естетична теорія медіаосвіти. У першій половині 1990-х Україна перебувала на важкому етапі становлення нового державного статусу, в тому числі і в освітньому контексті, що не могло не відбитися на розвитку медіаосвіти, якому (на загальному тлі численних проблем) на офіційному рівні не надавалося вагомого значення. Цілком природно, що в своїх теоретичних підходах українські медіа педагоги спиралися на зарубіжний досвід, в першу чергу, західний і російський. В цей період, а саме у 1997 році у Києві вийшов „Український педагогічний словник” [2] в якому розкрито сутність поняття „медіаосвіта”, по суті, аналогічне визначенню з „Російської педагогічної енциклопедії”: напрямок в педагогіці, що виступає за вивчення школярами та студентами „Закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно,

відео тощо). Основні завдання медіаосвіти: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, опанувати способи спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів”.

У 90-х роках минулого століття в Україні став відомим теоретик комунікацій, медіа та медіаосвіти Г. Почепцов, який проаналізував і розробив медійні теорії, у тому числі – семіотичні, теорії інформаційних впливів – у своїх фундаментальних монографіях, неодноразово перевиданих в Росії та Україні.

Нова сторінка в русі української медіаосвіти почалася з 1999 року, коли у Львівському національному університеті був створений Інститут екології масової інформації під керівництвом Б. Потятініка, який налагодив співпрацю з американськими медіаосвітніми асоціаціями і взяв курс на розробку нових підходів в області медіа-педагогіки. Б. Потятінік був упевнений, що „медіаосвіта – науково-освітня сфера діяльності, яка ставить перед собою мету допомогти особистості в формуванні психологічного захисту від маніпуляції чи експлуатації з боку мас-медіа і розвивати / прищеплювати інформаційну культуру” [7, с. 8], тому в 1990-х роках керований ним колектив робив ставку на розвиток „запобіжних”, „захисних” підходів, обґрунтованих негативним впливом медіа [1, с. 49 – 52]. Однак матеріали інтернет-сайту інституту, круглих столів і конференцій, проведених під його егідою, показують, що як базові розглядаються також такі медіаосвітні концепції, як семіотична, культурологічна, соціокультурна, розвитку критичного мислення. „Львівська версія” медіаосвіти заснована на об’єднанні зусиль не лише педагогів, а й психологів, журналістів, юристів і священників [1, с. 50].

У першому десятилітті XXI століття вагомо заявив про себе і ще один український теоретик медіа – В. Іванов, який опублікував цілу серію монографій, навчальних посібників, присвячених проблемам масових комунікацій, журналістики та медіаосвіти. В його працях докладно аналізуються історичні та сучасні тенденції розвитку науки про медіа, включаючи теоретичні концепції, моделі, проблеми інформаційного суспільства та глобалізації.

У XXI столітті зусиллями професора Г. Онкович (Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України) яскраво заявила про себе київська група педагогів, що концентруються на проблемах медіадидактики – сукупності „упорядкованих знань, принципів, умінь, методів, способів і форм організації навчального процесу на матеріалі засобів масової комунікації при інтеграції медіа педагогік з іншими дисциплінами” [7, с. 358]. У своїх працях Г. Онкович справедливо зазначає, що не варто обмежувати аудиторію медіаосвіти тільки учнями: медіаграмотність потрібна також і дорослим. Крім того, Г. Онкович резонно звертає увагу і на необхідність самостійної медіаосвіти. На перший план у своїй теоретичній концепції Г. Онкович висуває медіа

дидактичні ідеї. Г. Онкович вважає, що медійна дидактика має підрозділи, які відповідають різним видам медіа: преси, радіо, кіно, телебачення та ін. В рамках даної концепції Н. Духаніної була розроблена модель використання медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук. І. Чемерис теоретично обґрунтувала та експериментально перевірила необхідність застосування іншомовних періодичних видань у процесі навчання іноземної мови майбутніх журналістів з метою формування їх професійної компетентності.

В цей час завідувача лабораторією психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології Академії педагогічних наук України Л. Найдюнова розробила модель медіакультури, що складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: „реакції” (пошук інформації, її читання / сканування, ідентифікація / розпізнавання медіа текстів), „актуалізації” (асиміляція, інтеграція нових знань, пов'язаних з медіа), „генерації” (інкубація, творча конвертація, трансформація медійних знань і умінь), „використання” (передача інформації, інноваційна діяльність, дослідження в галузі медіа) [5, с. 165 – 166].

Слідуючи ідеям британського вченого Л. Мастерман, українські вчені в останні роки тісно пов'язують медіаосвіту і з розвитком критичного мислення. При цьому, визнаючи важливість автономної професійної та масової медіаосвіти, українські медіапедагоги більшою мірою аналізують можливості інтегрованої медіаосвіти, зокрема, на лінгвістичному матеріалі, у підготовці PR-фахівців та ін.

Істотні теоретичні результати в області медіаосвіти отримані Н. Шубенко (Київський університет ім. Б. Грінченка). Вона обґрунтувала модель формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв, заснованої на мотиваційному забезпеченні медіа діяльності студентів на основі ціннісних відносин до артефактів медіа культури; на принципах педагогічної інтеграції з акцентуванням уваги на художньо-перцептивних процесах в сучасному мистецтві; на оновлення професійної підготовки майбутнього вчителя музики завдяки введенню аудіовізуальних медіа-текстів в навчальний процес; на розвитку медіа-компетентності. Ю. Казаков досліджував педагогічні умови використання медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів. І. Курліщук розглянула педагогічні основи соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації.

Останнім часом можна простежити інтенсивний розвиток теоретичних концепцій медіаосвіти на Україні. Це можна простежити хоча б по різко збільшеному числу дисертацій з даної тематики [Бужіков, 2007; Духаніна, 2011; Казаков, 2007; Курліщук, 2008; Онкович, 2004; Росляк, 2004; Сахневич, 2012; Чемерис, 2008; Шубенко, 2010 та ін.].

На сучасному етапі в Україні дуже гостро постало питання медіаосвіти, адже саме від якості отримуваної інформації і залежить наше майбутнє, в тому числі й майбутнє нашої держави.

У 2010 році було затверджено Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні, де схарактеризовано основні положення медіаосвіти на всіх освітніх рівнях. Концепція спрямована на підготовку і проведення широкомасштабного поетапного всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти на всіх рівнях; пріоритетне започаткування практики шкільної медіаосвіти, яка стане головною інтеграційною ланкою формування цілісної системи медіаосвіти; забезпечення медіаосвіти у вищій школі, насамперед при підготовці фахівців педагогічного профілю; врахування завдань медіаосвіти в ході здійснення освітніх реформ та планування відповідних бюджетних асигнувань; ініціювання широкої громадської підтримки медіаосвітнього руху, включаючи міжнародну співпрацю в цій сфері. Обов'язки провідного координатора впровадження медіаосвіти в країні бере на себе Національна академія педагогічних наук України [3].

Як ми побачили в Україні є певні теоретичні розробки та напрацювання у галузі медіаосвіти. Але слід зауважити, що, по-перше, в західних країнах існує стала практика медіаосвіти, на яку можна і варто орієнтуватися, по-друге, теоретичні розробки більшості українських науковців спрямовані, в більшості випадків, не на формування критичного мислення та автономної від медіа особистості (як у багатьох західних країнах), а на опанування медіа-обладнанням та використання можливостей медіа в навчальному процесі.

Враховуючи вищезазначене ми визначили особливості становлення медіаосвіти в Україні:

По-перше сучасні українські медіапедагоги частіше аналізують російський, німецький, американський, британський, канадський медіаосвітній досвід. Зокрема, стали з'являтися перші переклади статей російських авторів на українську мову.

По-друге, у сучасних умовах існує необхідність впровадження медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіа обізнаності, медіа грамотності і медіа компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

По-третє, проаналізувавши шлях становлення медіаосвіти та дослідження, які проводились, ми дійшли висновку, що розвідки цієї проблеми щодо різних вікових груп мають поодинокий характер.

Українські медіапедагоги визнають, що в області медіаосвіти Україна все ще відстає від багатьох країн [5, с. 163], однак велика увага до проблем медіа педагогіки – як у Києві, так і в українських регіонах – дозволяє оптимістично дивитися в майбутнє, тим більше, що саме в останні роки Україна послідовно впроваджує теоретичні концепції медіаосвіти на практиці.

Список використаної літератури

1. **Габор Н.** Медіа-освіта по-..., або замість післямови / сост. Б.Потятиник. Ред. Н. Габор. Львів: Інститут екології масової інформації, Медіа-центр „Нова журналістика” // Медіа-атака, 2002. – С. 49 – 52.
2. **Гончаренко С. У.** Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. **Концепція** впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ispp.org.ua/news_44.htm. – Київ, 2010.
4. **Медіаосвіта** та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; За науковою редакцією В.В. Різуна. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
5. **Найдьонова Л. А.** Перспективи розвитку медіаосвіти в контексті болонського процесу: процесуальна модель медіакультури / Л. А. Найдьонова // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи. Київ, 2007. С.162-168.
6. **Онкович Г.В.** Засоби масової інформації у навчанні мови (українознавчий аспект) / Г. В. Онкович // Дивослово, 1997. № 5-6. С.19-24.
7. **Потятиник Б. В.** Масова журналістська освіта – а чому б ні? / Б.В. Потятиник // МедіаКритика. – 2005. – № 10. – С. 7 – 10.

Хомич О. О. Особливості становлення медіаосвіти в Україні

У статті визначено сутність поняття „медіаосвіта”, розглянуто становлення медіаосвіти в Україні починаючи з другої половини ХХ століття. Презентовано концепції провідних російських та українських фахівців з проблем впровадження медіаосвіти. Визначено особливості становлення і розвитку медіаосвіти в Україні, а саме:

– сучасні українські медіапедагоги частіше аналізують російський, німецький, американський, британський, канадський медіаосвітній досвід. Зокрема, стали з’являтися перші переклади статей російських авторів на українську мову;

– у сучасних умовах існує необхідність впровадження медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіа обізнаності, медіа грамотності і медіа компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей;

– проаналізувавши шлях становлення медіаосвіти та дослідження, які проводились, ми дійшли висновку, що розвідки цієї проблеми щодо різних вікових груп мають поодинокий характер.

Ключові слова: медіаосвіта, особливості розвитку медіаосвіти.

Хомич Е. А. Особенности становления медиаобразования в Украине

В статье определена сущность понятия „медиаобразование”, рассмотрено становление медиаобразования в Украине начиная со второй половины ХХ века. Раскрыты концепции ведущих российских и украинских специалистов по проблемам внедрения медиаобразования.

Определены особенности становления и развития медиаобразования в Украине, а именно:

– современные украинские медиапедагоги чаще анализируют русский, немецкий, американский, британский, канадский медиаобразовательный опыт. В частности, стали появляться первые переводы статей российских авторов на украинский язык;

– в современных условиях существует необходимость внедрения медиаобразования для обеспечения всесторонней подготовки детей и молодежи к безопасному и эффективному взаимодействию с современной системой медиа, формирование у них медиа осведомленности, медиа грамотности и медиа компетентности согласно их возрастным и индивидуальным особенностям;

– проанализировав путь становления медиаобразования и исследования, которые проводились, мы пришли к выводу, что решение этой проблемы по разным возрастным группам носят единичный характер.

Ключевые слова: медиаобразование, особенности развития медиаобразования.

Khomich H. A. The Development Features of Media Education in Ukraine

The essence of the concept „media education” is defined in the article, becoming of media education in Ukraine since the second half of the twentieth century is considered. The concepts of leading Russian and Ukrainian experts on issues of implementation of media education are presented. The features of formation and development of media education in Ukraine are defined, among them:

– modern Ukrainian media teachers often analyze Russian, German, American, British, Canadian media experience. There are the first translations of Russian authors of articles on the Ukrainian language;

– it is necessary to implement media education in order to ensure comprehensive training of children and young people in a safe and effective interaction with modern media, forming their media awareness, media literacy and media competence appropriate to their age and individual characteristics;

– analyzing the path of development of media education and research conducted, we concluded that the research of this problem for various age groups has isolated character.

Key words: media education, the development features of media education.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Саприкіна О. В.